

Міністерство освіти та науки України

**Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

Історико-філологічний факультет

Кафедра української та зарубіжної літератур

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ:
СУЧАСНІ ВЕКТОРИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірник наукових статей

ВИПУСК 2

Одеса 2024

УДК 811.161.2'42 (075.8)

Рекомендовано до друку вченою радою ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 5 від 31 жовтня 2024 року)

Редакційна колегія

Авксентьєва Г. А., кандидат філологічних наук, доцент – відповідальний редактор.

Босва Е. В., кандидат філологічних наук, доцент – відповідальний редактор.

Павлюк Н. Л., кандидат філологічних наук, доцент – відповідальний редактор.

Горанська Т. В., старший викладач – відповідальний редактор.

Рецензенти

Шевченко Т. М. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури та компаративістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Кон О. О. – кандидат філологічних наук, доцент, декан історико-філологічного факультету ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Теорія та практика аналізу художнього тексту: сучасні вектори досліджень : зб. наук. статей. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2024. Вип. 2. 249 с.

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», 2024

5. Турянський О. Поза межами болю. Картина з безодні. Київ : Дніпро, 1989. 334 с.

*Ганна РАДЬКО,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка
Юлія БАБАК,
магістрантка 2 р. н.
факультету української філології та журналістики,
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

ПСИХОЛОГІЗМ ОБРАЗУ СИДОНІЇ У ПОВІСТІ «МАМА СИДОНІЯ» ІЗ КНИГИ МАРІЇ МАТІОС «МАМИ»

Постановка проблеми. Серед різноманітного й різностильового потоку української сучасної прози творчість Марії Матіос давно вже посіла досить почесне й гідне місце, привернувши до себе увагу критиків та серця читачів. Від твору до твору все виразніше окреслюється поле глибинної обсервації письменницею художньої дійсності, яке, очевидно, можна визначити як дослідження жіночої душі та долі. Про це свідчать і драма на шість дій Марії Матіос «Мами». Основна історія книжки Марії Матіос – це історія мами Сидонії. Головна героїня втілює в собі багатогранний світ емоцій та переживань. Ця стаття спрямована на аналіз психологізму образу Сидонії, висвітлюючи ключові аспекти її внутрішнього світогляду та взаємозв'язку з зовнішнім світом.

Метою нашої статті є аналіз психологізму образу матері Сидонії у повісті «Мама Сидонія» Марії Матіос. Глибокий психологізм є однією з ключових особливостей творчості авторки, тому варто ретельно розглянути, яким чином

письменниця втілює внутрішній світ героїні у своїй творчості. Основним завданням статті є дослідження психологічних аспектів образу Сидонії, виявлення мотивів, драйверів та психологічних конфліктів, які визначають її поведінку та характер у контексті подій, що розгортаються в повісті.

Виклад основного матеріалу. Кожна нова книга Марії Матіос, якими б трагічними не виявлялися втілені у слові долі, – вистраждано-чесне, талановите свідчення рятівної, непроминальної сили любові. Ця розгадка таланту, перефразовуючи Григора Тютюнника, зумовлена і самими земними шляхами прототипів персонажів письменниці й тим, що судилося пережити самій авторці. Адже констатація «Ця жінка має талант до страждання» у «Матері Сидонії», найоб'ємнішому тексті, складовій частині книги «МАМІ», стосується й Марії Матіос. Хоча безмір її болю не вбиває, а зцілює, допомагає підводитися та продовжувати торувати суджений життєвий шлях. Невипадково одну з її знакових книг Павло Загребельний назвав Євангелієм від Марії. Хоча, зрештою, все (і проза, й поезія), створене письменницею, – візія нездоланно-всемогутньої любові [2].

Поза сумнівом, у цьому ж ряду – й «МАМІ», книга, яку Марія Матіос присвячує «Пам'яті свого єдиного сина Назарія, пам'яті всіх синів, кого не дочекалися їхні матері, а також бездонній силі материнської любові і страждання» [5, с. 5]. Ця книга є своєрідним звітом про досвід батьківства під час війни на сході України, де протистоять українські війська і російсько-підтримувані сепаратистські сили. Її робота стала свідком і озвученням болю, страждань та надзвичайності життя людей у зоні конфлікту.

Причиною написання книги було, ймовірно, бажання Марії Матіос поділитися своїм власним досвідом материнства та допомогти іншим матерям, які переживають важкі часи через війну. Крім того, книга спрямована на привернення уваги громадськості до проблем війни та її впливу на сім'ї та дітей «Що залишається матері, коли життя забирає у неї найцінніше – власну дитину, і вона опиняється у прірві відчаю і безсилля? Де вона бере сили не збожеволіти

від невимовного болю і вселенської скорботи, які вже навічно оселилися у її серці?» [5, с. 2].

П'ять прозових текстів («Мама Марія», «Мама Веронця», Мама Михайлина», «Мама Сидонія», «Мама Мамая») та один поетичний («Пієта») власне й складають драму на шість дій. Адже саме так визначає жанрову приналежність цієї унікальної як за змістом, так і за формою книги її авторка.

Основна історія книжки Марії Матіос – це історія мами Сидонії. Вона медсестра у сільській лікарні, самотня жінка без родини й друзів, про яку хвилюється хіба її керівник – головний лікар. Син Сидонії пішов добровольцем на початку російсько-української війни й загинув під Іловайськом. Це горе посилює тотальне нерозуміння й неемпатійність людей поруч і всі кола бюрократичного пекла, які має пройти жінка у своїй трагедії.

Варто додати, що всі описані події відбуваються до повномасштабного вторгнення. Тож більшість людей у «Мамах» перебувають у теплому анабіозі невідання того, що таке війна. Замість співчуття вони за інерцією «плетуть язиками», що це ще не зрозуміло, чи син Сидонії справді воював на війні: «Коли би був добрий син, не лишив би маму саму», «То, може, десь тепер син Сидонин валяється так само, як колись під парканом валявся, а каже, що на війні» [5, с.108]. Ласих до пліток диванних експертів не бракує ніде.

Глибоке проникнення у внутрішній світ героя, докладний опис, аналіз різних станів його душі, увагу до відтінків переживань називається літературним психологізмом. Питання психологізму ґрунтовно розробляється науковцями, зокрема Н. Зборовською [3], М. Кодаком [4] тощо. Психологізм (за тлумачним словником іншомовних слів) – це поглиблене відображення психічних, душевних переживань людини в мистецтві. Через образ Сидонії авторка вивчає вивчає та розкриває цей внутрішній світ героїні, її почуття, думки, мотиви поведінки.

В основі трагічного образу Сидонії лежить глибока емоційна внутрішня складова. Матіос звертає увагу на її внутрішню боротьбу, переживання, радощі

та турботи. Сидонія зображена як сильна жінка, яка, незважаючи на всі труднощі життя, зберігає оптимізм та віру в майбутнє «Варикоз обох кінцівок. Давно вже треба було операцію зробити. Тромб може будь-коли одірватися. Але поки носять ноги – то й ходить, про себе не дбає. Належитья та наніжитья на тому світі. Роботи у неї тут – ще ці-і-ле море» [5, с. 75].

Також, важливим елементом психологізму є аналіз мотивів її поведінки. Матіос розкриває, що кожен крок Сидонії, кожен її вчинок, має своє коріння в її внутрішніх переживаннях, цінностях та ідеалах.

Нарешті, важливим аспектом психологічного реалізму в епічній драмі є розгорнуті описи внутрішніх конфліктів, які переживає героїня. Її боротьба з власними страхами, сумнівами та викликами реальності надає образу глибини та реалізму. Внутрішні монологи та роздуми героїні: «Ось так, Сидоніє, впізнай себе. Ти вже не молода, як думала. Ти не можеш собі дозволити більше нічого ризикувати» [5, с. 144], «Сидонія відчувала, що її серце розривається на частини, між вірою в майбутнє та страхом перед невідомим» [5, с. 238]. Внутрішні монологи дозволяють читачеві зануритися у світ думок та почуттів героїні, розкриваючи її внутрішній світ та роздуми.

Описи зовнішніх реакцій та жестів героїні (Сидонія скрутила плаття в руках, погляд її залишався зосередженим, але відбувалася якась тривожність, мов щось важке сталося в її душі) допомагають передати внутрішній стан героїні та її емоційні переживання [5, с. 132].

Діалоги та внутрішні діалоги між персонажами (Чому ти не розумієш мене? – з протестом висловила Сидонія. Але вона розуміла, що це була сама глибока істинна правда) сприяють розкриттю внутрішніх конфліктів та роздумів героїні [5, с. 99].

Опис внутрішніх емоцій та почуттів (У душі відчувалася нудьга, але вона не знавала чому. Чи через те, що все у її житті стало таким обвідним, згасаючим, як воскова свічка?) займають чільне місце в наративній частині повісті [5, с. 108].

Внутрішні конфлікти та суперечності (Сидонія відчувала, що її серце розривається на частини, між вірою в майбутнє та страхом перед невідомим) показують внутрішню боротьбу героїні та її зіткнення з протиріччями [5, с. 122].

Символічні та метафоричні образи (Сидонія відчувала себе закованою у власні сімейні зв'язки, ніби вона була якоюсь маріонеткою, що рухається за невидимими нитками) відтворюють складні емоційні стани та внутрішні переживання героїні [5, с. 142].

Мовна деталізація розповіді звертає увагу читача на найтонші нюанси переживань літературної героїні (Кожна складна ситуація стає для Сидонії приводом для детального розгляду, аналізу та переосмислення, доки вона не знайде вихід з неї) [5, с. 195].

Сновидіння та фантазії є суттєвим елементом психологічного відтворення емоційних станів героїні, її бажань, стархів та мрій (Уві сні Сидонія відвідувала місця свого минулого, де зустрічалася з власними переляками та боязними, які переслідували її в реальному житті) [5, с. 245].

Висновки. Отже, психологічний реалізм образу Сидонії у повісті «Мама Сидонія» Марії Матіос допомагає читачеві зрозуміти долю цієї сильної жінки, яка знаходиться під впливом внутрішніх конфліктів та зовнішніх обставин, та співпереживати разом з нею.

Під час аналізу засобів індивідуального стилю авторки, за допомогою яких Марія Матіос створила глибоко індивідуальний характер Сидонії у повісті, було виявлено, що авторка вдало використовує різноманітні літературні засоби для розкриття внутрішнього світу героїні.

Марія Матіос надає можливість читачеві заглибитися у внутрішній світ Сидонії за допомогою внутрішніх монологів, описів зовнішніх реакцій та жестів, діалогів, внутрішніх конфліктів та суперечностей, символіки та метафор, деталізації, а також сновидінь та фантазій. Ці засоби дозволяють

читачеві зрозуміти глибину переживань, бажань, страхів та мрій головної героїні.

Засоби психологічного аналізу, які Марія Матіос використовує, допомагають створити реалістичний та багатогранний образ Сидонії, який стає близьким нинішнім читачкам-мамам, українським жінкам, які втратили своїх синів у нинішній російсько-українській війні і викликають емоційне співпереживання у всіх читачів.

Таким чином, авторка успішно втілює свій творчий задум у повісті «Мама Сидонія» і створює в ньому образ-персонаж, який западає глибоко в серце читача і справляє на нього невимовне враження.

Література

1. Бибик С. П., Сюта Г. М. Тлумачний словник іншомовних слів Харків : Фліо, 2006, 472.
2. Вербич В. Крізь безмір материнського болю: драма Марії Матіос <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2024/02/06/154406.html>
3. Зборовська Н., Код української літератури. Проект психоісторії новітньої української літератури Київ : Академвидав, 2006. 504с.
4. Кодак М. П. Психологізм соціальної прози, Київ : Наукова думка, 1980. 164 с.
5. Матіос М. Мами: драма на шість дій, Київ : А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2023. 282 с.

Ганна РАДЬКО,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української літератури

Полтавського національного педагогічного університету

імені В. Г. Короленка

Анна ГАЛЕНКО,

студентка 3 курсу

факультету української філології та журналістики

Крупеньова Т. І., Якущенко А. <i>Особливості розвитку критичного мислення учнів середньої школи</i>	127
Мороко М. Ю., Бобровська Н. <i>Поетика психологізму в історичному романі у віршах Ліни Костенко «Маруся Чурай»</i>	134
Павлюк Н. Л., Швайка В. <i>Реалістичний дискурс повісті Марка Вовчка «Інститутка»</i>	143
Чудак С. І., Шекмар І. <i>Експресіоністична модель характеротворення в повісті-поемі Осипа Турянського «Поза межами болю»</i>	151
Радько Г. І., Бабак Ю. <i>Психологізм образу Сидонії у повісті «Мама Сидонія» із книги Марії Матіос «Мами»</i>	160
Радько Г. І., Галенко А. <i>Образна природа повісті Зірки Мензатюк «Таємниця козацької шаблі»</i>	166
Геркогло А. <i>Використання лінгвістичних задач на уроках української мови у контексті інновацій освітянської реформи</i>	174
Кістол В. <i>Фольклорна образно-символічна парадигма в романі В. Шевчука «Дім на горі»</i>	182
Кондрашова О. <i>Функційна парадигма суспільно-політичної лексики в публіцистиці Юрія Щербака</i>	191
Макаренко О. <i>Специфіка презентації образу наратора в романі Володимира Рутківського «Джури козака Швайки»</i>	200
Паламарчук А. <i>Екзистенційні виміри збірки В. Стуса «Веселий цвинтар»</i>	209
Парадовська Т. <i>Збірка «Народні оповідання» Марка Вовчка: специфіка засобів характеротворення</i>	219
Семко І. <i>Жанрове новаторство «Патетичної сонати» М. Куліша</i>	227
Шевченко С. <i>Інтертекстуальність біографічних романів П. Акройда</i>	236
Інформація про керівників	246

Наукове видання

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ:
СУЧАСНІ ВЕКТОРИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірник наукових статей

ВИПУСК 2

Підп. до друку. Формат 60х90/16. Папір офсетний.

Гарний «Times New Roman» Друк цифровий. Ум. друк. арк. 11.

Наклад 100 пр.

Видавець Букаєв Вадим Вікторовий

вул. Пантелеймонівська 34, м. Одеса, 65012.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2783 від 02. 03. 2007 р.

Тел. 0949464393, email – 7431391@gmail.com